

Klastry energii

Czym są klastry energii wprowadzone do nowelizacji ustawy z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 925). Klastry energii to koncepcja najnowsza i unikalna w skali całej Europy, dlatego największym wyzwaniem będzie wypracowanie zasad współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami, które będą je tworzyć. Celem klastrów energii jest rozwój energetyki rozproszonej. Służą one poprawie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego w sposób zapewniający uzyskanie efektywności ekonomicznej, w sposób przyjazny dla środowiska zapewniając optymalne warunki organizacyjne, prawne i finansowe. Klastry energii umożliwiają wykorzystanie miejscowych zasobów i potencjału energetyki krajowej. Sprzyjają wdrażaniu najnowszych technologii tam, gdzie są one użyteczne i opłacalne. Problem klastrów energii dotyczy tego, w jaki sposób budować lokalne, zintegrowane rynki energii elektrycznej i ciepłej, tak aby uniknąć monopolu, który istnieje w tej chwili na rynkach dystrybucji energii. Klastry energii to pomysł pionierski, nie tylko w polskiej skali. To przedsięwzięcie nie ma swojego odpowiednika w Europie. Jego zadaniem jest pobudzenie lokalnych społeczności do współdziałania i wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych na własne potrzeby. Klastry mają służyć poprawie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego w sposób zapewniający uzyskanie efektywności ekonomicznej, w sposób przyjazny dla środowiska zapewniając optymalne warunki organizacyjne, prawne i finansowe. Klastry energii mają umożliwić wykorzystanie miejscowych zasobów i potencjału energetyki krajowej. Sprzyjają wdrażaniu najnowszych technologii tam, gdzie są one użyteczne i opłacalne. Ważnym elementem klastrów powinna być też utylizacja odpadów oraz wykorzystanie produktów ubocznych z rolnictwa do celów energetycznych. Klastry mają się przyczynić do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego lokalnym społecznościom niezależnie od zewnętrznych dostaw surowców oraz do pobudzenia energetyki prokonsumenckiej. Mają się przełożyć też na obniżenie kosztów energii dla odbiorców końcowych. Na słabo rozwiniętych obszarach klastry energetyczne mogą podnieść konkurencyjność gospodarki lokalnej i przyczynić się do aktywizacji i restrukturyzacji obszarów wiejskich. Nie bez znaczenia jest też aspekt ochrony środowiska.

Pojęcia klastra energii

Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 15a ustawy o OZE, można wskazać na pewne cechy konstytutywne klastra energii, jako cywilnoprawne porozumienia interesariuszy nakierowanego na realizację określonego zamierzenia o charakterze gospodarczym w obszarze energii elektrycznej. W pierwszej kolejności, wskazać należy, że klastery energii to cywilnoprawne porozumienie w skład, którego mogą wchodzić osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki oraz instytuty badawcze lub jednostki samorządu terytorialnego. Z kolei porozumieniem cywilnoprawnym – zgodnie z językowym znaczeniem tego terminu - może być zarówno umowa nienazwana, jak i umowa spółki cywilnej czy nawet spółki handlowej. Celem porozumienia w zakresie klastra energii musi być wytwarzanie i równoważenie zapotrzebowania, dystrybucji lub obrotu energią z OZE lub z innych źródeł lub paliw w ramach sieci dystrybucyjnej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV. Jednocześnie, działalność w ramach klastra, obok ograniczenia technicznego w postaci napięcia sieci dystrybucyjnej, musi być ograniczona geograficznie. Obszar działania klastra nie może przekraczać granic jednego powiatu lub 5 gmin. Zgodnie z art. 38a ust. 4 ustawy o OZE, obszar działania klastra ustala się na podstawie miejsc przyłączenia wytwórców i odbiorców będących członkami takiego klastra. Jednocześnie, z zakresu działalności klastra

zgodnie z art. 38a ust. 5 ustawy o OZE wyłączona jest działalność obejmująca połączenia z sąsiednimi krajami.

Koordinator klastra

Klaster energii reprezentuje koordinator, którym jest powołana w tym celu spółdzielnia, stowarzyszenie, fundacja lub wskazany w porozumieniu cywilnoprawnym dowolny członek klastra energii. Ustawa stanowi dodatkowo, iż koordinator klastra reprezentuje klaster energii bez bliższego sprecyzowania zakresu i zasad reprezentacji (w szczególności w sytuacji, gdy klaster energii miałby być umową nienazwaną). Wobec tak ogólnego uregulowania funkcji koordynatora klastra, zasadne wydaje się uregulowania zadań związanych z przedmiotową funkcją w ewentualnym porozumieniu tworzącym klaster energii. Podkreślenia wymagają pewne szczególne uregulowania wynikające z art. 38a ust. 1 ustawy o OZE. Zgodnie z przywołanym przepisem, wykonywanie działalności gospodarczej wskazanej w art. 32 ust. 1 Prawa energetycznego (m.in. w zakresie wytwarzania lub dystrybucji energii elektrycznej) w ramach klastra jest realizowane w ramach koncesji wydanej dla koordynatora klastra lub w ramach wpisu koordynatora klastra do rejestru działalności regulowanej.

Wytwarzanie i dystrybucja energii w klastrze

Zgodnie z art. 38a ust. 2 ustawy o OZE, do koordynatora klastra energii stosuje się przepis art. 9d Prawa energetycznego w zakresie dotyczącym przedsiębiorstwa zintegrowanego pionowo w rozumieniu przepisów Prawa energetycznego. Biorąc pod uwagę ustawowy zasięg terytorialny klastra oraz założenie co do lokalizowania klastrów na końcówkach sieci nie powinno to być barierą dla rozwoju klastrów łączących wytwarzanie i dystrybucję. Z uwagi jednak na ust. 7 pkt 1 przytoczonego przepisu, większość zasad związanych z rozdzieleniem działalności dystrybucyjnej od działalności wytwórczej i obrotowej nie znajdzie zastosowania. Klaster energii prowadzący działalność w obszarze wytwarzania i dystrybucji w ramach systemu dystrybucyjnego wchodzącego w skład klastra (najczęściej OSDn), do którego przyłączono nie więcej niż sto tysięcy odbiorców nie będzie musiał zastosować się do wskazań zawartych w art. 9d ust. 1d Prawa energetycznego w zakresie odrębności prawnej i organizacyjnej. Wobec powyższego, w przypadku klastrów, w których jednocześnie prowadzone jest wytwarzanie (oraz ewentualnie obrót) możliwe będzie jednocześnie prowadzenie aktywnej działalności w zakresie dystrybucji energii elektrycznej do odbiorców przy zastrzeżeniu ograniczenia ich liczby. Niemniej, w każdym przypadku, działalność wskazana w art. 32 ust. 1 Prawa energetycznego i wykonywana w ramach klastra, będzie wymagała właściwej koncesji lub będzie możliwa w ramach wpisu do rejestru działalności regulowanej koordynatora klastra.

Klaster energii – wsparcie

Szeroko dyskutowane koszyki technologiczne zostały wprowadzone w ramach art. 73 ust. 3a ustawy o OZE. Zgodnie z pkt 5 przywołanego przepisu, aukcje przeprowadza się odrębnie (przy uwzględnieniu podziału na instalacje poniżej i powyżej 1 MW) na sprzedaż energii elektrycznej wytworzonej w instalacji OZE przez członków klastra energii. Jednocześnie w związku z ustawowym wskazaniem, iż klaster energii reprezentuje na zewnątrz koordinator klastra wskazać należy, że wsparcie w ramach koszyka technologicznego dedykowanego dla klastrów energii, co do zasady wydają się dotyczyć wytwórców w ramach klastra.

Potwierdzeniem powyższej tezy jest m.in. regulacja zawarta w ramach art. 93 ust. 9 ustawy o OZE, zgodnie z którą, operator rozliczeń energii odnawialnej po weryfikacji wniosku dokonanej na podstawie przekazanego sprawozdania przez sprzedawcę zobowiązanego lub wytwórcę energii elektrycznej wytworzonej w instalacji OZE o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej nie mniejszej niż 500 kW, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku, wypłaca temu sprzedawcy zobowiązanemu lub wytwórcy, na wskazany przez niego we wniosku rachunek bankowy, kwotę przeznaczoną na pokrycie ujemnego salda w ramach mechanizmu wsparcia aukcyjnego. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej ogłosił nabór na dofinansowanie budowy nowych lub przebudowy jednostek wytwarzania energii z OZE. Pula środków na ten cel to 300 mln zł. Dofinansowanie przewidziano dla koordynatorów lub członków klastra energii. Pula 300 mln zł podzielona została na dwa rodzaje projektów: 100 mln zł w formie dotacji na inicjatywy związane tylko z produkcją energii cieplnej oraz 200 mln zł w formie pomocy zwrotnej na przedsięwzięcia dotyczące produkcji energii elektrycznej lub elektrycznej i cieplnej łącznie. Maksymalnie można uzyskać 85 proc. dofinansowania. Może być ono udzielone przedsiębiorcy – wytwórcy energii z OZE, który koordynuje lub jest członkiem klastra energii. Wsparcie skierowane jest na budowę nowych lub przebudowę jednostek wytwarzania energii wykorzystujących energię wiatru (powyżej 5 MWe), biomasę (powyżej 5 MWth/MWe), biogaz (powyżej 1 MWe), wodę (powyżej 5 MWe), energię promieniowania słonecznego (powyżej 2 MWe/MWth) lub energię geotermalną (powyżej 2 MWth). Elementem projektu może być przyłącznie do sieci elektroenergetycznej lub ciepłowniczej należące do beneficjenta projektu (wytwórcy energii). To już drugi nabór z unijnego poddziałania 1.1.1. W pierwszym, który zakończył się 1 marca 2017 r., do NFOŚiGW wpłynęło 15 wniosków, które są obecnie na etapie oceny merytorycznej. Tym, którzy otrzymają największą punktację konkursową, Fundusz rozda 210 mln zł. W grudniu br. Ministerstwo Energii planuje ogłosić pakiet regulacji poświęconych energetyce rozproszonej. Równolegle prowadzone będą: nabór wniosków o dofinansowanie i procedura certyfikacji klastrów. Ministerstwo Energii ogłosiło plan działania na najbliższe miesiące w zakresie wspierania rozwoju inicjatyw klastrowych. Wynika z niego, że kluczowe będzie opracowanie regulacji prawnych dedykowanych energetyce rozproszonej. Nie wiadomo jeszcze, czy będzie to całkowicie nowa ustawa czy pakiet przepisów nowelizacyjnych. W ciągu miesiąca resort energii planuje opublikować regulamin procesu certyfikacji klastrów. Certyfikacja ma w założeniu nie być zabiegiem czysto technicznym. Chodzi o to, aby sprawdzić, które inicjatywy spełniają określone prawem wymogi i faktycznie zasługują na miano klastra. Zewnętrzna weryfikacja będzie miała też na celu promowanie idei i wzajemną wymianę dobrych praktyk pomiędzy inicjatorami poszczególnych klastrów. Przyjmowanie wniosków ma zakończyć się 30 września, zaś wyniki certyfikacji powinny być znane 30 listopada br. Zgodnie z zaproponowanym harmonogramem, pierwszy certyfikowane klastry powinny powstać jeszcze w grudniu 2017r.

Podsumowanie

Klaster energii stanowi cywilnoprawne porozumienie, którego nieodłącznymi elementami są wytwarzanie energii elektrycznej i równoważenie zapotrzebowania. Jednocześnie, konstrukcja klastra może uwzględniać prowadzenie działalności dystrybucyjnej w ramach sieci dystrybucyjnej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV. Klaster energii obejmujący wytwarzanie, a także działalność w ramach obrotu i prowadzonej dystrybucji, co do zasady nie powinien podlegać wymaganiom związanym z unbundlingiem, a zatem cały zakres działalności związany z energią elektryczną może być realizowany nawet w ramach jednego podmiotu prawnego. Praktyczne funkcjonowanie klastra wymaga niestety dalszych uregulowań lub wskazań właściwych organów państwowych. Niemniej, na podstawie

obowiązujących regulacji wskazać można na przykładową strukturę klastra obejmującą źródło wytwórcze, np. biogazownię, która zrealizowana w ramach spółki celowej prowadzić będzie działalność obrotową i dystrybucyjną na danym obszarze, jako wyznaczony OSD. Działalność dystrybucyjna mogłaby być prowadzona na majątku sieciowym dzierżawionym lub w inny sposób przekazany przez operatorów zasiedziałych albo na własnym majątku sieciowym spółki. Wskazać należy, że idea klastrów dotyczyć ma obszarów wiejskich, zatem miejsc gdzie, jakość usług w zakresie dostaw energii elektrycznej jest niższa, a zatem ewentualne działania w zakresie równoważenia produkcji i zapotrzebowania na energię elektryczną jest szczególnie pożądane.

Opracował: Zdzisław Ginalski